

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на рукопис дисертації Цуркан Катерини Сергіївни на тему «Народний та професійний текстиль на Львівщині в другій половині XIX – на початку ХХI ст.: освітньо-культурний аспект», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.05 – етнологія

Дисертація Катерини Цуркан «Народний та професійний текстиль на Львівщині в другій половині XIX – на початку ХХI ст.: освітньо-культурний аспект» присвячена професійній освіті у галузі художнього текстилю, початки активного розвитку якої пов’язані з діяльністю Комісії Крайової та організацією у 1888–1894 рр. мережі промислових шкіл. Провідником цього процесу була Львівська міська промислово-торговельна школа, заснована у 1865 році. Унікальний досвід таких установ з орієнтацією на народне мистецтво є сьогодні вкрай актуальним і затребуваним щонайменше з огляду на необхідність формування сучасної мистецької освіти як складової етногенези українців.

Дисертація виконана у контексті наукової теми відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України «Матеріальна та духовна культура українців у народознавчому дискурсі: традиції та інновації».

На достатньо розлогій джерельній базі (матеріалах Центрального державного історичного архіву в м. Львові, Державному архіві Львівської області, архіві Львівської національної академії мистецтв) Катерина Цуркан відтворила систему мистецької освіти у професійному художньому текстилі другої половини XIX – початку ХХI ст. та увиразнила її етнічні смисли.

Катерина Цуркан виокремила три етапи розвитку мистецької освіти професійного художнього текстилю і, відповідно до поставлених завдань, чітко охарактеризувала особливості кожного із них. А саме, перший етап – друга половина XIX – перша половина ХХ століття; другий етап – 1946–1980-і рр.; третій етап – 1991–2021 роки.

Визначення етапів розвитку освіти безпосередньо пов'язане з окресленням територіальних меж дослідження. Зокрема, дослідження розвитку мистецької освіти у галузі художнього текстилю відпочатково стосується територій, що входили до Львівського округу та приналежних до нього дистриктів. З другої половини ХХ ст. дослідження зосереджене на вивченні історії та досвіду освітніх закладів безпосередньо Львова як провідного освітньо-культурного центру.

Робота складається зі вступу, чотирьох розділів з підрозділами, висновків, списку літератури та додатків. У кінці кожного розділу подано короткі обґрунтовані висновки, у яких знайшло відображення вирішення поставлених завдань. Список використаних джерел і літератури складений відповідно до сучасних бібліографічних вимог (553 позиції), з них архівних документів – 219 позицій, опублікованих джерел – 44 позиції, спеціальної літератури – 256 позицій, електронних ресурсів – 34 позиції. Таким чином, основу джерельної бази дослідження складають неопубліковані джерела та спеціальна література.

Основний текст доповнюють чотири додатки, які складають окремий друкований том, обсягом 207 с. У додатки увійшли: ілюстративний матеріал зі списком ілюстрацій; додаткова інформація з таблицями, укладені за матеріалами дослідження; список випускників кафедри художнього текстилю ЛНАМ протягом 1953–2021 рр. та графічні схеми.

Попередні дослідники народного мистецтва, професійного текстилю, мистецької освіти торкались різних аспектів їх функціонування та розвитку. Але комплексне дослідження й аналіз освіти в галузі професійного і народного текстилю другої половини ХІХ – початку ХХІ ст. дисертуантка здійснює вперше. Вперше також професійна освіта, зокрема у галузі художнього текстилю, розглядається під кутом зору її етнічних смыслів.

Дисертація побудована за хронологічним принципом. Виклад матеріалу проводиться у контекстах трьох періодів: друга половина ХІХ – перша половина ХХ століття; 1946–1980-і рр.; 1991–2021 рр. У цих хронологічних

рамках розгортається аналіз теми в науковій літературі, ступеню дослідженості теми, відбувалась пошукова робота джерельної бази, фактологічних матеріалів. Відповідно, характер джерел, оглянутих дослідницею є нерівнозначним: архівні документи, дослідження науковців різних галузей, часописи, польові матеріали та ін. Усе це викладено в теоретико-методологічних засадах праці.

Виклад основного матеріалу дослідження починається з другого розділу «Структура, організація й осередки мистецької освіти у галузі текстилю в Галичині останньої третини XIX – I половини ХХ століття». У розділі проведений аналіз структури органів державного самоврядування та влади, яким підпорядковувалася система освіти у той період, виявлені зв'язки з європейською педагогічною практикою, подані навчальні методики, які мали відношення до розвитку професійного текстилю та його видів. При аналізі Катерина Цуркан акцентує увагу на доцільноті та практичному застосуванні цих методик. В окремий підрозділ винесена діяльність шкіл, навчальних майстерень, курсів у Галичині в галузі текстилю. Розглянуті школи ткацтва, коронкарства, гаптування, жіночого рукоділля, які увійшли у зведену таблицю та карту. Зокрема, йдеться про такі заклади: Львівська художньо-промислова школа, ткацький осередок в Глиннянах, навчальний заклад для сиріт та убогих у с. Дроговиж, «Спілку ткачів» у м. Дембовець, яка займалася відродженням ткацтва за головування князя Зигмунда Менського, перше галицьке товариство для крайового ткацького промислу (м. Кросно), ткацька майстерня в Блажовій, ткацька майстерня в Корчині, спілку «Гуцульське мистецтво» в Косові, краївська професійна майстерня в с. Вілановичі, килимарська школа в с. Вікно, Коронкарська школа в Канчузі, Крайова коронкарська школа в Закопане.

У третьому розділі розглянута професійна освіта у галузі художнього текстилю на основі історії двох навчальних закладів: Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва та Львівського училища прикладного та декоративного мистецтва ім. І. Труша протягом 1946 – 1980-х рр. Простежені зміни у владних структурах, пов'язаних з мистецькою освітою в Радянській Україні. Розділ побудовано згідно трьох пріоритетів: історія

кафедри художнього текстилю ЛДІПДМ у вказаному періоді, методичні розробки названої кафедри та відділу текстилю ЛУПДМ ім. І. Труша, виробничі практики на підприємствах як частина навчально-методичного циклу кафедри художнього текстилю ЛДІПДМ. Щодо виробничих практик дослідниця виокремлює два періоди: у 1960–1970-х рр. переважали текстильні підприємства Російської РСР, у 1980-х – українські підприємства: Дарницький шовковий комбінат, Донецький бавовняний комбінат, Житомирський льонокомбінат, Київська хусткова фабрика, Київський шовковий комбінат, Косівська килимова фабрика ім. Т. Шевченка, Косівське художньо-виробниче об’єднання «Гуцульщина», Луцький шовковий комбінат, Львівська ткацька фабрика, Решетилівська фабрика ім. К. Цеткін, Рівненський льонокомбінат, Тернопільський бавовняний комбінат, Херсонський бавовняний комбінат, Черкаський шовковий комбінат, Чернігівський камвольно-суконний комбінат та інші. Детальніша інформація щодо цих підприємств увійшла в додатки до дисертації.

Четвертий розділ охопив мистецьку освіту Львова в період незалежності. Катерина Цуркан виявила пріоритети розвитку мистецької освіти у галузі текстилю в 1990–2000-х рр., розглянула історію розвитку дисципліни «Комп’ютерне проектування» в навчальному процесі кафедри художнього текстилю ЛНАМ, проаналізувала педагогічну та творчу діяльність випускників кафедри художнього текстилю ЛНАМ та відділу художнього ткацтва ЛФКДУМ ім. І. Труша.

Зроблені висновки відповідають меті та завданням дисертації. Загалом, дисертація добре структурована. У ній систематизовано історію освіти в галузі професійного і народного текстилю другої половини XIX – початку ХХІ ст. Зафіксовано та оприлюднено нові фактологічні дані процесу сучасної освіти, з’ясовано побудову і особливості, структуру освітніх процесів минулого.

При ознайомлені з роботою виникли й певні зауваження:

1. Варто було би детальніше дослідити суперечливий, складний період німецької окупації під час Другої Світової війни.

2. Більшу та прискіпливішу увагу звернути на швидкоплинні реалії сучасної освіти та тенденції її розвитку.

3. Певним недоліком є інформативна перенасиченість тексту. Текст дисертації можна би було розвантажити розміщенням цієї інформації у відповідних додатках.

4. Дисертантці також варто звернути увагу на стилістичні неточності тексту.

В цілому праця є суттєвим внеском у вивчення української етнічної культури і відповідає вимогам, які висуваються для кандидатських дисертацій. Основні положення дисертації викладено у тексті автореферату.

Все це дає підстави стверджувати, що дисертація «Народний та професійний текстиль на Львівщині в другій половині XIX – на початку ХХІ ст.: освітньо-культурний аспект» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке виконане з дотриманням вимог п. 11, 12, 13 постанови Кабінету Міністрів України № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» від 24 липня 2013 р., зі змінами, а її авторка Цуркан Катерина Сергіївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.05 – етнологія.

Офіційний опонент:

доктор історичних наук,
старший науковий співробітник,
директор Комунального закладу
Львівської обласної ради
«Львівський історичний музей»

Р. П. Чмелик

10.09.21

Фіднес залигено